

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ
УКРАЇНИ**
Мін'юст

вул. Архітектора Городецького, 13, м. Київ, 01001
тел.: (044) 364-23-93, факс: (044) 271-17-83
E-mail: callcentre@minjust.gov.ua, themis@minjust.gov.ua,
Web: <http://www.minjust.gov.ua>,
код згідно з ЄДРПОУ 00015622

**Голові Комітету з питань
правової політики
Верховної Ради України**

Андрію КОСТІНУ

Шановний Андрію Євгеновичу!

У зв'язку з Вашим листом від 29.01.2021 № 120-1-21 Міністерством юстиції України опрацьовано проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат» щодо спрощення доступу до нотаріальної діяльності» (реєстр. № 4632 від 25.01.2021) (далі – проєкт Закону), внесений на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України Гривком С.Д. та Халімоном П.В., і в межах компетенції повідомляється таке.

І. Проєктом Закону передбачається переглянути положення статей 3, 10 Закону України «Про нотаріат» (далі – Закон), змінивши умови доступу до професії нотаріуса. Так, запропоновано зменшити стаж роботи у сфері права та надати можливість особам, які не склали кваліфікаційний іспит, скласти наступний іспит не раніш як через три місяці.

Варто зазначити, що нотаріус – це уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності (частина перша статті 3 Закону).

На нотаріусів згідно із Законом покладено вчинення більше ніж двадцяти видів нотаріальних дій. При цьому законом може бути покладено вчинення інших дій, відмінних від нотаріальних, з метою надання їм юридичної вірогідності (статті 1, 34 Закону).

Так, на сьогодні відповідно до Законів України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» нотаріус є державним реєстратором.

Також Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» регламентовано, що виконання обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу забезпечується, зокрема нотаріусами.

Відповідно до правових норм статті 46¹ Закону нотаріус під час вчинення нотаріальних дій обов'язково використовує відомості єдиних та державних реєстрів шляхом безпосереднього доступу до них, відомості Єдиного державного демографічного реєстру, а також Державного реєстру актів цивільного стану громадян, Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, інших єдиних та державних реєстрів, що функціонують у системі Міністерства юстиції України, зокрема Спадкового реєстру, Єдиного реєстру довіреностей.

Водночас під час вчинення нотаріальних дій з нерухомим майном, об'єктом незавершеного будівництва нотаріус обов'язково використовує також відомості Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Державного земельного кадастру, Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва.

Поряд з наведеним варто додати, що законодавство України в сфері нотаріату постійно змінюється: приймаються нові закони, підзаконні акти, додаються нові функції.

Отже для того, щоб бути професіоналом своєї справи, а також компетентним нотаріусом, необхідно мати значний стаж роботи у сфері права, знати тонкощі законодавства та мати практичні навички застосування правових норм у сфері нотаріату.

II. У пояснювальній записці до проєкту Закону проводиться паралель між професіями нотаріуса, судді та адвоката.

Звертаємо увагу, що зазначені професії не можна співвідносити, оскільки вони є різними за своєю суттю.

Так, на відміну від адвоката, нотаріус є уповноваженою державою особою з особливим статусом. Основний принцип діяльності нотаріату – безспірність. Нотаріус вчиняє ту чи іншу нотаріальну дію після досягнення домовленості між її учасниками. Вчиненню нотаріальної дії передуює велика правороз'яснювальна робота. Роз'яснюючи норми права, нотаріус спонукає осіб, які до нього звертаються, діяти в рамках чинного законодавства, не порушуючи свої права та права інших осіб.

Натомість, адвокат перш за все зацікавлений у задоволенні вимог клієнта, тобто однієї із сторін правовідносин.

Також не можна ототожнювати посаду судді з професією нотаріуса, оскільки згідно зі статтею 69 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» для посади судді встановлені вікові обмеження, а саме: «не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років», натомість до нотаріуса такі обмеження не визначені Законом.

III. Крім того, як зазначається в обґрунтуванні щодо необхідності прийняття проекту Закону положеннями Закону створено штучні обмеження щодо доступу до нотаріальної діяльності, що призводить, зокрема до відсутності нотаріусів в окремих місцевостях та здорожчання вартості нотаріальних послуг.

З цього приводу зазначаємо, що запропоновані проектом Закону зміни не вирішать зазначених питань, оскільки збільшення загальної кількості нотаріусів не може гарантувати збільшення нотаріусів у віддалених місцевостях, де їх бракує, оскільки особа, яка має намір здійснювати нотаріальну діяльність, самостійно визначає місце її здійснення.

Разом з цим збільшення кількості нотаріусів в країні не може гарантувати зменшення вартості нотаріальних дій, оскільки згідно зі статтями 19, 31 Закону за вчинення нотаріальних дій державні нотаріуси справляють державне мито у розмірах, встановлених чинним законодавством, а приватні нотаріуси за вчинення нотаріальних дій справляють плату, розмір якої визначається за домовленістю між нотаріусом та фізичною або юридичною особою.

IV. Поряд з наведеним у пояснювальній записці до проекту Закону наголошується, що статтею 10 Закону створено додаткові обмеження доступу кандидатів до професії нотаріуса, а саме особа, яка не склала кваліфікаційний іспит, допускається до наступного його складання не раніш як через рік.

Для того, щоб реалізувати частину другу проекту Закону щодо допуску осіб, які не склали кваліфікаційний іспит, раніше як через рік, необхідно збільшити кількість проведення засідань Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату (далі – Комісія).

Однак зазначаємо, що проводити іспит кожні три місяці не має можливості, у зв'язку з тим що Комісія є тимчасовим органом і здійснює свої повноваження у разі необхідності (проведення кваліфікаційного іспиту та анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю).

Варто зауважити, що кваліфікаційний іспит є безоплатним, а відповідно до положень чинного законодавства матеріально-технічне та інформаційне забезпечення діяльності Комісії здійснює Міністерство юстиції України, крім відшкодування витрат, пов'язаних з відрядженням та проживанням приватних нотаріусів, які є членами Комісії.

Зменшення строку для повторної здачі іспиту не дасть змогу якісно підготуватися до іспиту, а також не зможе гарантувати особі успішно його скласти.

У той же час, надважливим є розробка питань, які будуть виноситись на кваліфікаційний іспит. Підготовка до проведення кваліфікаційного іспиту потребує ретельного та ґрунтового перегляду та оновлення тестових питань (теоретичної та практичної частини) електронного анонімного тестування, адаптованих до сучасних законодавчих та нормативно-правових реалій і практичних тенденцій.

Додатково повідомляємо, що Міністерством юстиції України в період з 2014 по 2016 роки передбачалось проведення кваліфікаційного іспиту чотири

рази на рік (пункт 3 Порядку допуску осіб до складання кваліфікаційного іспиту та проведення кваліфікаційного іспиту Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату, затвердженого наказом Міністерства юстиції України 28.07.2011 № 1905/5, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 28.07.2011 за № 926/19664, в редакції від 25.07.2014).

Проте вказана норма не була практично реалізована, у зв'язку із неможливістю Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату здійснювати свою діяльність у зазначеному режимі. Членами Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату є в більшості практикуючі нотаріуси з різних регіонів України, які не можуть на постійній основі брати участь у засіданнях комісії, зокрема з питань проведення кваліфікаційного іспиту на право на зайняття нотаріальною діяльністю та розгляд подань про анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

Поряд з наведеним варто додати, що Міністерством юстиції України забезпечено вільний доступ громадян до професії нотаріуса. За період з 1994 по 2020 роки Міністерством юстиції України видано 9682 свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

Не зважаючи на те, що вимоги щодо стажу роботи особи, яка має намір скласти кваліфікаційний іспит на право на зайняття нотаріальною діяльністю, в порівнянні з іншими професіями в галузі права є високими, за період з 2018 по 2020 роки до Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату територіальними органами Міністерства юстиції було внесено 1983 подання про допуск осіб до складання кваліфікаційного іспиту, з них: допущено 1667 осіб, склала іспит 441 особа, тобто 26% від кількості допущених осіб, зокрема в 2020 році внесено подань – 677, допущено – 597 осіб, склала іспит – 24 особи.

Отже, як свідчить статистика, до складання кваліфікаційного іспиту документи подає велика кількість осіб, які мають намір займатися нотаріальною діяльністю, однак відсоток осіб, які склали успішно іспит, незначний, що свідчить про низький рівень підготовки кандидатів, які бажають стати нотаріусами.

Враховуючи, що прийняття та реалізація проекту Закону не дозволить забезпечити якісний відбір осіб, які мають намір займатися нотаріальною діяльністю, та посилити контроль за діяльністю нотаріусів з метою запобігання порушень при здійсненні ними своїх професійних обов'язків, проект Закону є недоцільним, а реалізація його положень не матиме позитивних наслідків.

З повагою

Перший заступник Міністра

Євгеній ГОРОВЕЦЬ